

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی هرمزگان

سر درد در کودکان

دکتر علیرضا مویدی

فوق تخصص بیماریهای اعصاب کودکان

استادیار دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

مویدی ، علیرضا، ۱۳۳۸ -

سر درد در کودکان / علیرضا مویدی . - تهران : همگامان چاپ ،

۱۳۸۴

۱۰۴ ص .. جدول

I.S.B.N - 964-7666-08-X : ۹۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

ص.ع به انگلیسی A. Moaiedie , Headache in Children

کتابنامه : ص ۹۶۰ - ۱۰۹

۱- سر درد در کودکان الف - عنوان

۶۱۸/۹۲۸۴۹۱

۸ م ۴ س / RJ۴۹۶

۳۸۴ - ۳۹۷۴

کتابخانه ملی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

انتشارات دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

عنوان : سر درد در کودکان

مؤلف : دکتر علیرضا مویدی

ویراستار : دکتر امیر محسن رضاپور

تیراژ : ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول - ۱۳۸۳

انتشارات : همگامان چاپ

لیتوگرافی : کیمیا

چاپ و صحافی : سعیدنو

صفحه آرایي : فاطمه ابراهیمی

طراح جلد : مسعود لاهوت

ناظر فنی چاپ : علی خیری پور

هوالحکیم

در کنار امر مهم و پرارزش تالیف درسنامه ها و کتب مرجع پزشکی، تدوین و تالیف مجموعه هایی با رویکرد کاربردی در مورد بیماریهای شایع روشی موثر و کارآمد در ارتقای سطح دانش و مهارت درمانگران می باشد.

پدیده شایع سر درد نیز از جمله این موارد است که در کتاب حاضر بطور دقیق و شیوایی بدان پرداخته شده است. امید است این اثر که با تکیه بر آخرین دستاوردهای دانش نورولوژی و تجربیات ارزشمند مولف در امر درمان اینگونه اختلالات در کودکان نگاشته شده، بتواند راه گشای مشکلات پزشکان در این زمینه باشد.

دکتر امید صفا

معاون آموزشی پژوهشی

دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار استاد:

نزدیک به دو دهه از تاسیس کرسی اعصاب اطفال ایران می‌گذرد و در این مدت دوستان خوبی این دوره دستیاری را با موفقیت گذرانیده هم اکنون در سراسر کشور به خدمت اشتغال دارند. دکتر موییدی از جمله ستاره های درخشان این گروه است که به زیور علم و تقوا آراسته است.

در طی قریب دو دهه گذشته که صبح روزهای شنبه، گزارش صبحگاهی بیمارستان کودکان مفید به بحث درباره مسائل اعصاب اطفال اختصاص یافته، دقایق مقدم بر آن سخن از قرآن و فرهنگ نورانی و انسان ساز اهل بیت عصمت و طهارت صلوات ... علیهم میرود و جان کلام توصیه به رعایت تقوای الهی به ناطق و مستمع است که مهمترین امری است که امروز و برای همیشه نیاز همگی ماست که به مصداق: "چونکه صد آید نودهم پیش ماست" اگر تقوای خداوند سبحان با جان بیامیزد خدمت بی شائبه به مردم، ادب، تواضع، رعایت عدالت در زندگی فردی و اجتماعی، کمک به هم‌نوع و دستگیری از مستمندان، عدم وابستگی به حکام و

زخارف دنیا و کوتاه سخن همه خوبیها و مکارم اخلاقی را با خود می آورد و بحمدا... آقای دکتر مویدی در این طریق گام بر می دارد.

کتاب او جنبه کاربردی لازم را دارد و راهنمای خوبی جهت درمان برای پزشکان در مواجهه با کودکانی است که از سر درد رنج می برند.

توفیقات بیشتر ایشان را از درگاه ایزد جلیل منان آرزو می کنیم.

دکتر محمد غفرانی

رئیس انجمن علمی اعصاب کودکان ایران

۱۳۸۳

پیشگفتار مولف:

با حمد و سپاس از خداوند سبحانی که توفیق تعلیم و تعلم را به ما عطا فرمود سخن را آغاز می کنیم.

سررد یکی از مباحث شایع و روزمره پزشکی می باشد که کلیه دانشجویان بخصوص دانشجویان پزشکی دوره بالینی و دستیاران به گونه ای با آن سرو کار دارند. بنابراین شناخت و نحوه برخورد با این بیماران بویژه یادگیری کاربردی آن لازم می باشد. در بیشتر کتابهای پزشکی مبحث سررد بصورت بخشی از آن کتاب آورده شده و با توجه به اندک بودن کتابهای جامع در زمینه سررد بخصوص به زبان فارسی نیاز به گردآوری مطالبی در این زمینه و تالیف کتابی بصورت کاربردی احساس می شد. کتاب حاضر قدمی کوچک در جهت رفع این نیاز می باشد.

قطعاً آنچه را که ما می دانیم بخش بسیار ناچیزی از ناشناخته های بی کرانی است که موفق به درک آن نشده ایم. تلاش و پشتکار، اعتماد به نفس و بازگشت به خود، بهترین و موثرترین راه رسیدن به آینده ای بهتر و عبور موفقیت آمیز از گذر پر پیچ و خم زندگی است.

تمام سعی ما درگروه پزشکی این بوده که با افزایش آموخته های امروزمان، هاله روشنائی وجودمان را فزونی داده و با

شناخت و آگاهی بهتر بتوانیم در جهت رفع مشکلات بیماران قدم بر داریم.

امید است مطالب این کتاب هر چند ناچیز بتواند کمکی در جهت رفع آلام این بیماران باشد.

در اینجا لازم می دانم از زحمات و ارشادات همه اساتید بزرگواری که در دوره های آموزشی اینجانب نقش داشته اند بالاخص از استاد فرزانه جناب آقای دکتر محمد غفرانی که همچون ستاره درخشانی، آموزش، اشاعه و گسترش علم اعصاب کودکان را در ایران بنیان گذاشتند، قدردانی نمایم.

همچنین ضروری است از مشارکت صمیمانه معاونت محترم آموزشی و پژوهشی دانشگاه برادر ارجمندم جناب آقای دکتر امید صفا و همکاران ایشان در حوزه معاونت آموزشی و پژوهشی بویژه جناب آقای دکتر امیرمحسن رضاپور تشکر و قدردانی نمایم.

دکتر علیرضا مویدی

مهرماه ۱۳۸۳

فهرست

- مقدمه ۱۱
- طبقه بندی سردرد ۱۷
- طبقه بندی انجمن بین المللی سردرد ۲۱
- میگرن با اورا ۲۲
- سردردهای کششی دوره ای ۲۳
- سردردهای کششی مزمن ۲۴
- سردرد حاد ۲۵
- سردرد حاد راجعه، میگرن ۲۹
- پاتوفیزیولوژی میگرن ۳۱
- تشخیص میگرن ۴۱
- انواع میگرن عارضه دار ۴۲
- میگرن همی پلژیک ۴۵
- میگرن شریان بازیلار ۴۸
- میگرن همراه با گیجی ۴۹
- معادل های میگرن ۵۰

- ۵۳ - سردرد حاد موضعی
- ۵۹ - سردردهای مزمن پیش رونده
- ۶۵ - سردردهای مزمن غیرپیشرونده
- ۷۰ - سردردهای مختلط
- ۷۱ - سردردهای غیرشایع دوران کودکی
- ۷۳ • ارزیابی بیمار
- ۸۷ • پیشگیری و درمان
- ۹۹ • فهرست منابع
- ۱۰۵ • اختصارات

مقدمه

سردرد یکی از مشکلات شایع دوران کودکی و نوجوانی است، ۲ تا ۶ درصد تمام ویزیت های اورژانس کودکان و نوجوانان به علت سردرد می باشد. (۱،۲)

این ضایعه ممکن است ناشی از یک اختلال اولیه مثل دردهای میگرنی، سردردهای کششی (Tension) یا خوشه ای (Cluster) بوده یا یک اختلال ثانویه به یک بیماری سیستمیک و یا یک بیماری سیستم عصبی مرکزی باشد.

در حال حاضر اطلاعات زیادی درباره بروز و شیوع سردردهای مزمن غیر پیشرونده و کششی در دست نیست. Bille در بررسی یک جمعیت ۹ هزار نفری

کودکان مدرسه ای اسکاندیناوی گزارش کرد که در سن ۷ سالگی ۱/۴ درصد بیماران میگرن واقعی را تجربه نموده اند، ۲/۵ درصد سردردهای راجعه غیر میگرنی داشته اند و ۳۵ درصد انواع دیگر از سردردهای غیر راجعه داشته اند، در سن ۱۵ سالگی ۵/۳ درصد میگرن داشته اند، ۱۵/۷ درصد سردردهای راجعه غیر میگرنی داشته اند و ۵۴ درصد سردردهای غیر میگرنی غیر راجعه داشته اند. (۶)

در یک طرح بهداشتی انجام شده ۸۰ درصد تمام کودکان ثبت شده در طول یک دوره ۶ ساله، بخاطر سردرد معاینه شده اند (۷) بروز میگرن با اورا در پسران ۶/۶ در هزار است و حداکثر شیوع آن در سن ۵ تا ۶ سالگی است.

بروز میگرن بدون اورا در پسران ۱۰ در هزار و حداکثر شیوع آن در سن ۱۰ تا ۱۱ سالگی است. بروز میگرن با اورا در دختران ۱۴ در هزار و حداکثر شیوع آن در سن ۱۲ تا ۱۳ سالگی است و بروز میگرن بدون اورا

در دختران ۱۸ در هزار و حداکثر شیوع آن در سن ۱۴ تا ۱۷ سالگی است.

بطور کلی شیوع سررد از سن قبل از مدرسه تا نوجوانی بطور قابل توجهی افزایش می یابد. شیوع سررد در سن ۷ سالگی ۵۱-۳۷ درصد و در سن ۱۵-۷ سالگی ۸۲-۵۷ درصد است.

Kan و همکارانش ۱۳۰ کودک مبتلا به سررد را بصورت گذشته نگر طی یکسال مورد مطالعه قرار دادند، هدف تعیین علل سررد بوده است. نتایج حاصل از تحقیق آنها شامل: عفونت دستگاه تنفسی فوقانی (۲۸/۵ درصد)، سررد بدنبال تروما (۲۰ درصد)، میگرن (۸/۵ درصد) اختلال شانت و نتریکولوپریتونئال (۱۱/۵ درصد) و علل با شیوع کمتر شامل مننژیت، همتوم مغزی و تومور کاذب مغزی بوده است. (۸)

Lewis و qureshi ۱۵۰ کودک ۲ تا ۱۸ ساله مبتلا به سررد را طی ۱۰ ماه مورد مطالعه قرار دادند و علل سررد را بررسی نمودند. علل سررد شامل ۵۷ درصد به علت عفونت تنفسی فوقانی و تب، ۱۸ درصد به علت

میگرن، ۹ درصد به علت مننژیت بوده است. علل کمتر شایع تومور داخل جمجمه، اختلال شایانت و نتریکولوپریتونئال (VPS)، هماتوم مغزی و تشنج بوده است. (۹)

مطالعه مشابهی را Deda و همکارانش در آنکارا انجام دادند. در این مطالعه که بصورت گذشته نگر صورت گرفته است، ۱۲۵ کودک ۵ تا ۱۶ ساله را جهت بررسی علل سردرد مورد مطالعه قرار دادند. آنها شایعترین علت سردرد را میگرن بیان کرده اند و علل سردرد را در کودکان به این شکل فهرست نموده اند:

- سردرد حاد موضعی (۳۵/۲ درصد)
 - سردرد حاد راجعه (۳۱/۲ درصد)
 - سردرد مزمن غیر پیشرونده (۳۰/۴ درصد)
 - سردرد حاد عمومی
 - سردرد مزمن پیشرونده (۱/۶ درصد). (۱۰)
- پزشکان در مواجهه با سردرد برای تشخیص و درمان مناسب بایستی، هم فاکتور های فیزیکی و هم فاکتور های هیجانی را در نظر داشته باشند. والدین و بیماران باید اطمینان

یابند که در گروه وسیعی از کودکان و نوجوانان بیماری های وخیم عصبی از علل ناشایع سر درد هستند. (۴،۳،۱)

سر درد یک بیماری قدیمی می باشد که از ۵۰۰۰ سال قبل شناخته شده است. بقراط بیش از ۲۵ قرن پیش میگرن را شرح داده است و Galen واژه همی کرانیا را بکار برد که بعداً به واژه انگلیسی میگرن (Migraine) تبدیل شد. تا سال ۱۸۷۲ سر درد در متون پزشکی شرح داده نشده بود تا اینکه William Henry Day پزشک اطفال بریتانیایی یک فصل را در مبحث اطفال، به این موضوع اختصاص داد. متون ادبی درباره سر درد در بچه ها شامل: کتابهای سر درد در کودکان نوشته Friedman Harms و میگرن در کودکان نوشته Hockaday است. (۱)

سر درد به عنوان جزیی از اختلال تشنجی، تروما، افزایش فشار داخل جمجمه، نقایص مادرزادی، عفونتهای سیستم عصبی مرکزی، مسمومیت ها، تومورها، اختلال عروقی، اختلال متابولیک و اختلال طبی سیستمیک شرح داده شده است. اطلاعات ما درباره بروز و شیوع سر درد

در کودکان و نوجوانان اخیراً مورد تجدید نظر قرار
گرفته است. (۹،۶،۴،۲،۱)

www.ketab.ir